

Peer reviewed Journal

Impact Factor:7.265

ISSN-2230-9578

Journal of Research and Development

Multidisciplinary International Level Referred Journal

December-2021 Volume-12 Issue-24

*Mahatma Phule, Rajarshi Shahu Maharaj and Dr.
B. R. Ambedkar – Thoughts and works*

Chief Editor

Dr. R. V. Bhole

'Ravichandram' Survey No-101/1, Plot
No-23, Mundada Nagar, Jalgaon (M.S.) 425102

Editor

Mr. Shashikant Jadhwar

I/C, Principal,
Chhatrapati Shivaji Mahavidyalaya,
Kalamb, Dist. Osmanabad (MS) India

Executive Editor

Dr. Anant Narwade

Dr. Raghunath Ghadge

Mr. Anil Jagtap

Address

'Ravichandram' Survey No-101/1, Plot, No-23, Mundada Nagar, Jalgaon (M.S.) 425102

CONTENTS

Sr. No.	Paper Title	Page No.
1	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या 'जनता' पाक्षिकातील विचार प्रा. मच्छगंधाली नितीन तारळेकर	1-4
2	राजर्षी शाहू महाराजांच्या सभा समारंभातील प्रबोधन डॉ. यशवंत राऊत	5-7
3	महात्मा फुले आणि डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे स्त्री सुधारणा विषयक कार्य प्रा. मिलिंद व्यंकटी घाडगे	8-11
4	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे आर्थिक विचार प्रा. डॉ. गितांजली सदाशिवराव मोटे	12-14
5	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे राजकीय विचार डॉ. सय्यद रब्बानी रशीद	15-16
6	कृषीच्या शाश्वत विकासात डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे योगदान – एक भौगोलिक अभ्यास प्रा. डॉ. महेश म. पवार	17-19
7	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे अस्पृश्य चळवळीतील कार्य प्रा. वप्पासाहेब रामलिंग शेजूळ	20-22
8	फुले-आंबेडकरांचे स्त्री विषयक विचार समाधान भा. शिंदे	23-25
9	विचारवंत आणि सुधारक: छत्रपती शाहू महाराज शेख हाजुमिया फ़तुसाहेब	26-28
10	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे आर्थिक विचार व योगदान प्रा. प्रणाली प्रदिप पाटील	29-31
11	उस्मानाबाद जिल्हा उमरगा तालुक्यातील जलप्रणालीचा एक भौगोलिक अभ्यास प्रा. गावित सतिश डी	32-34
12	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे स्त्री शिक्षणासंबंधीचे विचार प्रा. रकटे ज्योती भाऊसाहेब	35-37
13	संत कबीर आणि डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे आर्थिक विचार डॉ. सुहास पाठक, रविंद्र प्रि सोनकांबळे	38-40
14	“डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा समाजपरिवर्तन एक दृष्टीकोन” प्रा. डॉ. गायके एस. के.	41-42
15	‘महात्मा फुले यांचे मराठी साहित्यातील योगदान’ प्रा. डॉ. संगीता मोरे	43-45
16	महात्मा फुले यांचे शिक्षण विषयक विचार प्रा. डॉ. जडल मधुकर मार्कंडेय	46-50
17	महात्मा ज्योतिबा फुले आणि सत्यशोधक समाजाचे कार्य प्रा. डॉ. पाथरकर एस. व्ही.	51-53

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या 'जनता' पाक्षिकातील विचार

प्रा. मच्छगंधाली नितीन तारळेकर

श्री.आर.आर.पाटील महाविद्यालय,सावळज ता- तासगाव,जि-सांगली.

प्रस्तावना:-

भारतातील लोकांना त्यांचे हक्क व त्यांच्यावर होणारा अन्याय दूर करण्यासाठी डॉक्टर बाबासाहेब आंबेडकरांनी आपले जीवन समर्पित केले आहे. अस्पृश्य समाजातील लोकांना त्यांचा हक्क व अधिकार मिळावा यासाठी चळवळी व सत्याग्रह केले. तसेच नियतकालिके, वृत्तपत्रे व पाक्षिक यांच्या सहाय्याने भारतीय जनतेसमोर सत्यस्थिती मांडण्याचा प्रयत्न केला. समाजातील तळागाळातील लोकांना शिक्षण मिळावे. या शिक्षणाचा उपयोग त्यांना नोकरीसाठी व्हावा यासाठी त्यांनी कायद्यात आरक्षण तरतूद केली. स्त्रियांच्या हक्कासाठी त्यांनी 'हिंदू कोड बिल' तयार केले. यातूनच खाजगी मालमत्तेत स्त्रीला पुरुषांइतकाच समान हक्क मिळावा, मतदानाचा हक्क मिळावा, स्त्रिया नोकरीवर असताना त्यांना प्रसूती रजा मिळावी यासाठी स्त्रियांना न्याय देणारे कायदे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी कायद्यात मांडले. पिढ्यानपिढ्या लाचारासारखे जीवन जगणाऱ्या समाजाला माणूस म्हणून जगण्याचा अधिकार प्राप्त करून देण्याचे काम केलेले आपणास पहावयाला मिळते. त्याबरोबरच शेतकऱ्यांचे हित जपणारे कायदे आणले. त्यामुळे भारताला विविध उद्योग, व्यवसायात प्रगती मिळत गेली. धार्मिक रूढी परंपरातून मानव जातीला काळीमा फासणाऱ्या परंपरा त्यांनी मोडकळीस आणलेल्या पहावयास मिळतात. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी वृत्तपत्रे व पाक्षिके यातून समाजाचे अज्ञान दूर करून लोकांना ज्ञानाचा दिशेने नेण्याचा प्रयत्न केलेला आहे. त्यांचे विचार समाजापर्यंत पोहोचवण्याचे काम या नियतकालिक व पाक्षिकांनी केलेले दिसते. 'मूकनायक', 'बहिष्कृत भारत', 'समता' तसेच 'जनता' ही वृत्तपत्रे काढली. ३१ जानेवारी १९२० रोजी 'मूकनायक' या वृत्तपत्राचा पहिला अंक निघाला. कालांतराने डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर त्यांचे पुढील शिक्षण पूर्ण करण्यासाठी विदेशात गेले. त्यामुळे 'मूकनायक' बंद पडले. स्पृश्य आणि अस्पृश्य यांच्यात समन्वय साधला. तसेच पिण्याच्या पाण्यासाठी सत्याग्रह केला. महाडच्या 'चवदार' तळ्यातील पाणी कुत्रा व मांजर यासारख्या प्राण्यांनी पिले, तर ते पवित्र आणि अस्पृश्यांनी पिले तर ते अपवित्र मानणाऱ्या समाजाला डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी महाडच्या चवदार तळ्यावर सर्व अस्पृश्य बांधवांना एकत्र करून त्या तळ्याचे पाणी स्पर्श करून सर्वांना हे पाणी पिण्यास उपलब्ध करून दिले. महाडच्या या क्रांतिकारक कृतीचे वर्णन 'बहिष्कृत भारत' या वृत्तपत्रात ३ एप्रिल १९२७ रोजी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी प्रसिद्ध केले. याच वृत्तपत्रात 'आजकालचे प्रश्न' या नावाने लिहिलेली हे लेखन त्यांच्या विद्वान बुद्धीचे दर्शन घडवते. त्याच बरोबर सांस्कृतिक, धार्मिक, सामाजिक, शैक्षणिक, राजकीय क्षेत्रातील स्थिती या वृत्तपत्रातून सर्वसामान्यांपर्यंत पोहोचवली जात होती. दलितांच्या, शोषित समाजाच्या बहिष्कृत लोकांना मुक्त करण्याचे काम या मराठी वृत्तपत्र मार्फत केले गेले.

'बहिष्कृत भारत' या वृत्तपत्रा बरोबर त्याच विषयाचे व आशयाचे 'समता' नावाचे वृत्तपत्र डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या नेतृत्वाखाली प्रसिद्ध केले जात होते. ४ सप्टेंबर १९२७ रोजी 'समता- समाज संघ' स्थापन झाला. याचे अध्यक्ष डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर होते. या संघाचे मुखपत्र 'समता' नावाने प्रकाशित होऊ लागले. हे वृत्तपत्र २९ जून १९२८ रोजी सुरू झाले. समाजातील सनातनी विचार संपुष्टात आणून, स्पृश्य व अस्पृश्य लोकांच्यामध्ये समता निर्माण करण्यासाठी या वृत्तपत्राचा जन्म झाला. कारण या वृत्तपत्राचे संपादक देवराव नाईक होते. हे जन्मताच गोवर्धन ब्राह्मण होते. तर लोकमान्य टिळकांची दोन्ही मुले श्रीधरपंत व रामभाऊ हे या 'समाज- समता संघा'त सामील झाले होते. जातिभेद नष्ट करून सर्वांना समान हक्क समान वागणूक व समान न्याय मिळावा अशाप्रकारचा उद्देश या नियतकालिकाचा होता. 'बहिष्कृत भारत' व 'समता' ही वृत्तपत्रे बंद पडली. गोलमेज परिषदेला गेल्यानंतर डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी 'जनता' पाक्षिकाच्या आरंभा बद्दलची माहिती दिली. २४ नोव्हेंबर १९३६ रोजी हे पाक्षिक सुरू झाले. या पाक्षिकातील डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे विचार पुढील प्रमाणे पाहू.

'जनता' पाक्षिकातील डॉ. बाबासाहेबांचे विचार:-

समाजातील अस्पृश्य व उपेक्षित वर्गाला न्याय, हक्क, शिक्षण, नोकरी या सुविधांचा लाभ घेता यावा तसेच, या वर्गाला माणूस म्हणून जगता यावे. यासाठी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी सामाजिक

राजकीय, धार्मिक व स्त्रियांच्या हक्कासाठी नियतकालिकातून आवाज उठवलेला होता, यामध्ये 'जनता'मधील त्यांचे विचार थोडक्यात पाहू.

सामाजिक विचार:-

समाजातील विविध स्तरातील जाती भेद नष्ट करण्याच्या हेतूने कोणत्याही समाजातील लोकांनी आपल्या पोटजाती लावू नयेत. हा विचार पंजाबातील 'जातपात तोडक मंडळा'ने घेतला होता. केवळ जातीभेद नष्ट करण्याच्या हेतूने सन. १५-१०-१९३० रोजी पाठवले होते. यात हिंदूंनी केवळ हिंदू या जातीचा उल्लेख करायला हवा असे नमूद करावे असे सांगण्यात आले होते. मद्रासमध्ये राहणाऱ्या मोची समाज असो अथवा मुंबईसारख्या महानगरात लोकांच्या कडून घेण्यात आलेल्या पैशातून ज्या इमारती बांधल्या गेल्या. त्यामध्ये डेव्हलपमेंट, इम्प्रूव्ह व म्युनिसिपालिटी यांनी बांधलेल्या चाळींमध्ये वेगवेगळ्या समाजासाठी वेगवेगळ्या विभागवार रचना पहावयास मिळतात. त्यामध्ये मांगवाडा, महारवाडा, भंगीवाडा, चांभारवाडा अशा जातीय समाजरचनेच्या भिंती निर्माण झालेल्या पहावयास मिळतात. या भिंती नष्ट करून केवळ सर्वधर्म व सर्वजाती समान व्हाव्यात अशी स्थिती निर्माण होणे गरजेचे आहे.

भारतीय समाजात अनेक वर्णव्यवस्था आहेत. तसेच विविध धर्म आहेत. यात हिंदू व मुस्लिम धर्माचा समावेश आहे. सन १९३० रोजी मुस्लिम समाजाच्या विविध १४ मागण्या होत्या. या मागण्यांची माहिती आपणाला या पाक्षिकात मिळते. लंडनमध्ये झालेल्या राऊंड टेबल परिषदेत अस्पृश्यांच्यावतीने डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांची निवड झाली होते. त्यांनी अस्पृश्य समाजाला न्याय मिळावा, यासाठी प्रयत्न केले. त्यावेळचे त्यांचे भाषण ऐकून परिषदेतील लोक थक्क झाले. हिंदुस्तान मुसलमान धर्माचे प्रश्न सोडवण्यासाठी एक विशिष्ट कमिटी नेमली गेली होती. महाराष्ट्रात पेशव्यांची सत्ता जाऊन इंग्रजांची राजसत्ता प्रस्थापित झालेली होती. यामुळे केवळ डोक्यावरची पगडी गेली आणि टोपी आली असे म्हणता येईल. कारण वेशभूषा बदलली पण विचार तेच राहिले. इंग्रजी सत्तेमुळे थोड्याफार प्रमाणात समाजातील लोकांचे आचार विचार बदलले पण ब्राम्हणांचे वर्चस्व, धार्मिक कर्मकांड आहे असेच राहिलेले जाणवते. यामुळे धार्मिक विचारातून सर्वसामान्य, अशिक्षित, गरीब, अस्पृश्य समाजातील लोकांच्या भावनांशी खेळण्याचे प्रकार मोठ्या प्रमाणात समाजात रूढ होऊ लागले. ब्राह्मण समाजाचे वर्चस्व कमी होईल आणि ब्राम्हणेतर समाजाचे वर्चस्व वाढेल म्हणून जळगाव मध्ये 'अखिल भारतीय वर्णाश्रम स्वराज्य संघ परिषद' या नावाखाली शास्त्रीपंडितांनी सनातनी विचार समाजात धरून रहावे व अस्पृश्यांची पिळवणूक करण्यासाठी धार्मिक रूढी परंपरा त्यांच्यावर मोठ्या प्रमाणात लादल्या जावू लागल्या. हा सनातनी विचार समाजातून दूर करावयाचा असेल तर शिक्षणाशिवाय पर्याय नाही. म्हणून डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी शिक्षणाच्या दृष्टीने समाजाला अन्यायाविरुद्ध, गुलामगिरीविरुद्ध आवाज उठवण्याची ताकद निर्माण करण्यासाठी मोठ्या प्रमाणात प्रयत्न केले. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी महाडच्या चवदार तळ्याचा सत्याग्रह केला. ज्या तळ्यातील पाणी मुकी जणांवर ग्रहण करतात उदा. गाढव, डुकर इ. पण हेच पाणी अस्पृश्य समजल्या जाणाऱ्या समाजातील लोकांना पिण्यास बंदी होती. ते पाणी सर्वांना मिळावे यासाठी पिण्याच्या पाण्यासाठी संघर्ष करावा लागला. यासाठी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांना अतिशय कष्ट करावे लागले होते. पण काही सनातनी मंडळी या निकालाविरुद्ध अपील करणार आहेत असे समजतात डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या मनात प्रश्न निर्माण झाला तो म्हणजे या लोकांचे अंतःकरणे व मेंदू ही तरी परमेश्वराने कशाची बनवली असतील बरे?

भारत हा कृषीप्रधान देश आहे. या देशांत श्रम करणाऱ्या, कष्ट करणाऱ्या लोकांची संख्या मोठी आहे. त्यामुळे या श्रमजीवी लोकांचा विचार व्हावा यासाठी प्रयत्न करणे गरजेचे आहे. कोणतेही कार्य तडीस जाण्यासाठी श्रमिक वर्गाचा मोठावाटा आहे. या वर्गाला न्याय देण्यासाठी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर प्रयत्न करत होते. शेतकऱ्यांसाठी कायदे तयार केले. आपल्या राजकीय, आर्थिक, सामाजिक परिस्थितीच्या उन्नतीचे केंद्रस्थान श्रमजीवी वर्गाकडेच असल्यामुळे यांच्या समानतेच्या सहकार्याशिवाय आपणास कोणत्याही क्षेत्रात पुढे पाऊल टाकणे अशक्य आहे. असा श्रमजीवी वर्गाचा विचारही या पाक्षिकात मांडला गेला आहे. त्याच बरोबर वेगवेगळ्या संघटना, चळवळी, सत्याग्रह यांचे विचार व्यापक असे मांडलेले दिसतात.

राजकीय विचार:-

उच्चवर्गीय तसेच परकीय लोकांच्या हातात शेकडो वर्ष राज्याचा राज्य कारभार होता. त्यामुळे त्या लोकांचा मनमानी कारभार समाजातील सर्व स्तरावरील क्षेत्रावर चालू होता. यातून समाजातील बंचित घटकांवर मोठ्या प्रमाणात अन्याय होत होता. त्यांच्यावरील अन्याय दूर होण्यासाठी राजकीय क्षेत्रात बंचित समाजातील एखाद्या पुढाऱ्याची गरज होती. ह्या अस्पृश्य समाजाचे समर्थन करून त्यांच्या हक्कासाठी एखादा प्रतिनिधी पुढे येणे गरजेचे होते. शेटजी, भटजी व दलाल यांच्या हाती राज्याचा कारभार दिला. तर हा अस्पृश्य समाज आणखी भरडला जाईल. ही पिळवणूक कुठेतरी थांबावी. यासाठी जनतेच्या हितासाठी अन्यायाने पीडित व शोषित

समाजातील लोकांच्या हाती राज्यकारभार यावा, त्यामुळे या समाजाला उभारी मिळेल. अशा प्रकारचे राजकारण करून पुढारलेल्या लोकांनी मागास, अस्पृश्य, बहुजन लोकांच्या हाती सत्ता देण्याचे म्हणजेच मागास लोकांना पाठिंबा देणे गरजेचे आहे. या पाठिंब्यामुळे कोणी 'स्वराज्यद्रोही' होत नाही. अशा विचारांचे राजकीय धोरण 'जनता' मांडले गेले आहे.

हिंदवी स्वराज्यातील राज्यांची राज्यघटना कशी असावी? यासाठी लंडन येथे राउंड टेबल परिषद भरविण्यात आली होती. भारताचे प्रतिनिधी म्हणून मुंबईचे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर व मद्रासचे रा. व. आर. श्रीनिवास यांची निवड करण्यात आली होती. बहुजन, कामगार वर्ग, शेतकरी, गरीब व त्याचबरोबर समाजातील स्त्री वर्ग यांची प्रगती व्हावी हेतूने परिषदेत अनेक मुद्दे मांडले गेले. परिषदेत घडलेल्या घडामोडी ऐकण्यासाठी सर्व जनता डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे भाषण ऐकण्यासाठी आतुर झाली होती. ते आपल्या भाषणात परिषदेपुढे सादर केलेल्या आठ अटींचे मागणे मागितले होते. जातीयता, मतदानाचा हक्क, सरकारी नोकरीत प्रवेश, या बरोबरच अस्पृश्य समाजाच्या मागण्या मान्य करण्यासाठी त्यांनी गव्हर्नरकडे अपील करावा आणि गव्हर्नरने ऐकले नाही तर व्हाईरायकडे अपील करण्याचा हक्क मिळाला. यामाखे अनेक महत्वाचे विषय परिषदेसमोर ठेवण्यात आलेले होते. त्यातून सर्वांना समान हक्काचे नागरिकत्व मिळावे. हा उद्देश होता पुढे ते म्हणतात, ज्या देशात गरिबांचे जगणे सुरक्षित नाही ते स्वराज्य धोक्याचे होय. श्रीमंतांकडून होणाऱ्या होणारे गरिबांची पिळवणूक कुठेतरी थांबली पाहिजे. सरकारच्या वेगवेगळ्या योजनांचा फायदा गरिबांना न मिळता तो श्रीमंतांना मिळत होता. अशा परिस्थितीत गरीब जनतेला राजकीय क्षेत्रातील विविध योजनांचा लाभ घेता येत नव्हता. त्यामुळे उदरनिर्वाहासाठी श्रीमंतांच्या घरी अतिशय कष्ट करावे लागत होते. त्यांचे कुटुंब यातूनच जगवत होते. श्रीमंतांच्या घरी गुलामांसारखे कामे करावी लागत होती. अतिशय हीन दर्जाची कामे करून लाचारीचे जीवन जगत होते. अशा व्यवस्थेला स्वराज्य कसे म्हणता येईल. ज्या राष्ट्रात गरिबांचे जीव धोक्यात आहेत, गरीब जनता असुरक्षित आहे, ते स्वराज्य धोक्याचे असते असे म्हणता येईल. सार्वत्रिक मतदानाचा अधिकार मिळावा ही मागणी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी केलेली होती. त्यामुळे सर्वसामान्य लोकांना मतदानाचा अधिकार मिळाला की, त्यांच्या हातात राज्यकारभार येईल. समाजातील शोषित, गरीब, अस्पृश्यजनतेला न्याय मिळेल. मतदानाचा अधिकार केवळ पुरुषांना न देता तो स्त्रियांनाही मिळावा असे प्रतिपादन करण्यात आले.

स्त्रियांबद्दलचे विचार:-

भारतीय स्त्री ही कणखर आहे. कोणत्याही कामात पुरुषांच्या बरोबरीने ती काम करत असत. परंपरेच्या नावाखाली तिला चिरडले गेले. तिची पिळवणूक केली. प्रत्येक क्षेत्रात तिला डावलले गेलेले पहावयास मिळते. केवळ स्त्री म्हणून तिला नाकारले जात होते. अशा या स्त्री जातीला न्याय मिळावा, त्यांचे हक्क त्यांना मिळावेत, त्यांची होणारी शारीरिक व मानसिक पिळवणूक थांबावी यासाठी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी संसदेत हिंदू कोड बिल मांडले यामध्ये स्त्रियांना पुरुषांच्या बरोबरीने सर्व क्षेत्रात समान हक्क मिळावा, वडिलोपार्जित मालमत्तेत मुला-मुलींना समान हक्क मिळावा त्याबरोबरच स्त्रियांना मतदानाचा अधिकार मिळावा, नोकरी करणाऱ्या स्त्रियांसाठी प्रसूती रजा मिळावी असे अनेक मुद्दे या 'हिंदू कोड बिलात' आहेत. स्त्रियांच्या हक्कासाठी, होणाऱ्या अन्यायाला वाचा फोडण्यासाठी तसेच त्यांचे शोषण होऊ नये म्हणून डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी पुढाकार घेतला होता. भारताच्या भावी राज्यघटनेत स्त्रियांचे मूलभूत हक्क यामध्ये कोणत्या गोष्टींचा समावेश करण्यात आला होता. माहिती आपणाला 'जनता' पाक्षिकात बघायला मिळते. पंजाबच्या श्रीमती सरलादेवी चौधराणी यांच्या अध्यक्षतेखाली 'अखिल बंगाल स्त्री परिषद' कलकत्ता येथे भरवण्यात आली होती. त्यात हा ठराव पास करण्यात आला. या ठरावात समावेश केलेल्या स्त्रियांच्या हक्काच्या गोष्टी कोणत्या आहेत ते पुढील प्रमाणे पाहू.

स्त्री वर्गाचे मूलभूत हक्क

1. पती जिवंत असता त्याच्या संपत्तीवर पत्नीचा कायदेशीर अर्धा हक्क असणे व पतीच्या निधनानंतर त्याच्या इस्टेटीवर त्याच्या संततीप्रमाणे विधवेचा ही कायदेशीररित्या समान हक्क असणे.
2. आईबापाच्या, भावाच्या अगर बहिणीच्या इस्टेटीवर मुलांच्या अगर भावांच्या बरोबरीने मुलींचा अगर बहिणीचाही समान हक्क असणे.
3. आपल्या अज्ञान संततीचा प्रतिपाळ व संरक्षण करण्याचा समान हक्क असणे.
4. सर्व प्रकारच्या सरकारी खात्यात व बहु मानाच्या जागेवर पुरुषांप्रमाणे स्त्रियांनाही नेमणुकीचे व निवडणुकीचे समान हक्क असणे. नागरिकत्वाचे हक्क जबाबदारी व निर्वध याबाबतीतही स्त्री-पुरुष हा भेद नसणे.
5. वैश्याव्यवसाय, कुंटणखाने वगैरे अजिबाद बेकायदेशीर ठरवून बंद करणे.

६. स्त्री मजुरांना पुरेसा पगार; नियमित तास काम; शीलाला अगर नीतीला जेणेकरून धक्का पोहोचणार नाही अशा प्रकारचे काम व वातावरण, म्हातारपण व आजारीपणाच्या अवस्थेत संरक्षणाची योग्य तरतूद व गरोदर व वाळंतपणात पुरेशी भरपगारी रजा.
७. वेळार स्थितीत स्त्रियांना उद्योगधंदा देण्याची सरकारने खास काळजी घेणे व व्यवस्था करणे.
८. मुलांना मत्तीचे प्राथमिक शिक्षण देण्याची व्यवस्था.
९. स्त्रियांना उच्च शिक्षण देण्याची खास सोय करणे.
१०. ज्या शिक्षण संस्थातून मुला-मुलींना शिक्षण एकत्र देण्यात येत असे त्या संस्थातून व त्यांच्या कार्यकारी मंडळतून स्त्री शिक्षकांची व सभासदांची ठराविक प्रमाणात भरणा करण्याची कायदेशीर योजना असणे.
११. स्त्रियांना मतदानाचा सार्वत्रीक हक्क असणे.

अशाप्रकारे स्त्रियांच्या हक्क व संरक्षणासाठीचे ठराव पास करण्यात आले होते. विविध सामाजिक, राजकीय, धार्मिक, आर्थिक, स्त्रीविषयक विषयांची माहिती देणारे तसेच भारत देशात घडणाऱ्या घडामोडींवरील विचार डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी 'जनता'पक्षिकात मांडलेले आहेत.

संदर्भ ग्रंथ:-

१. गायकवाड प्रदीप (संपा): जनता The People, समता प्रकाशन, नागपूर, प्रथमावृत्ती १४ एप्रिल २००७.